

Research Paper

The Role of Spiritual Well-being in Predicting Fear of COVID-19 Among Community-dwelling Older Adults in Iran

Hossein Khorany¹, Elnaz Takzare¹, Fatemeh Mohammadi², *Seyedeh Ameneh Motalebi²

1. Student Research Committee, Faculty of Nursing and Midwifery, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran.

2. Social Determinants of Health Research Center, Research Institute for Prevention of Non-communicable Diseases, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran.

Citation Khorany H, Takzare E, Mohammadi F, Motalebi S A. [The Role of Spiritual Well-being in Predicting Fear of COVID-19 Among Community-dwelling Older Adults in Iran (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2023; 17(4):492-505. <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2778.8>

doi <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2778.8>

ABSTRACT

Objectives Fear is one of the most frequent feelings associated with coronavirus disease 2019 (COVID-19). Older people are at risk for severe COVID-19 infection. Spiritual well-being can play an important role in patients' coping and adaptation to stressful conditions. The present study aims to determine the role of spiritual well-being in predicting fear of COVID-19 among older adults in Qazvin, Iran.

Methods & Materials This descriptive cross-sectional study was conducted on 400 community-dwelling older adults in Qazvin, Iran in 2021 who were selected using a cluster sampling method from public places in three urban areas. Data were collected using a demographic checklist, the Fear of COVID-19 Scale, and Paloutzian and Ellison's Spiritual well-being scale. A multivariate regression model was used to determine the predictors of fear of COVID-19.

Results The mean age of participants was 69.70±6.99 years. Their fear of COVID-19 was at a high level (Mean±SD=22±8.82). The results of regression analysis showed that sex ($\beta=0.186$, $P=0.001$), history of hypertension ($\beta=0.130$, $P=0.006$), history of diabetes ($\beta=0.097$, $P=0.037$), history of stroke ($\beta=0.091$, $P=0.048$), educational level ($\beta=-0.142$, $P=0.007$), economic status ($\beta=0.145$, $P=0.007$), and spiritual well-being ($\beta=-0.117$, $P=0.013$) were the predictors of fear of COVID-19.

Conclusion Spiritual well-being, as well as educational level, history of chronic diseases, and economic status have a role in predicting the fear of COVID-19 in older adults. Therefore, the implementation of spirituality-related care programs can be useful for reducing the fear and anxiety of older adults during the COVID-19 pandemic.

Keywords Spiritual well-being, Aged, Fear, COVID-19

Article Info:

Received: 14 Oct 2021

Accepted: 12 Jan 2022

Available Online: 01 Jan 2023

*** Corresponding Author:**

Seyedeh Ameneh Motalebi, PhD.

Address: Social Determinants of Health Research Center, Research Institute for Prevention of Non-communicable Diseases, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran.

Tel: +98 (911) 8554822

E-mail: ammotalebi@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

The coronavirus disease 2019 (COVID-19) has infected more than 250 million people worldwide and caused more than 5 million deaths [2]. Older adults are at higher risk of contracting this disease and its complications compared to other age groups [4]. One of the psychological aspects of the COVID-19 pandemic is fear [4]. Many elderly people are known to be more vulnerable to COVID-19 due to underlying diseases. This can cause fear and panic for them [9]. One of the variables affecting the level of fear in the elderly is spiritual well-being [16]. The present study aims to assess the protective role of spiritual well-being on the fear of COVID-19 in the elderly in Qazvin, Iran.

Methods

This descriptive cross-sectional study was conducted on 400 older adults aged ≥ 60 years living in Qazvin, Iran. The participants were selected by a cluster sampling method. First, Qazvin was divided into three urban areas (clusters). From each cluster, about 130-135 eligible elderly people were recruited from public areas such as mosques, parks, and day care centers. In each cluster, two parks and four mosques were randomly selected. The members of two elderly day care centers were also participated in the study. Inclusion criteria were willingness to participate in the study, age 60 years and above, and the ability to communicate. To collect data, a demographic questionnaire, the fear of COVID-19 scale, and Paloutzian and Ellison's spiritual well-being scale were used. Data analysis was done in SPSS software, version 24. The obtained data were described by descriptive statistics. To determine the predictors of the fear of COVID-19, first a univariate regression analysis was used. Then, the variables that had a significant relationship with the fear of COVID-19 were entered into multivariable regression model. A significance level of $P \leq 0.05$ was considered.

Results

The mean age of the elderly was 69.70 ± 6.99 years. Most of them were married (53.5%), living with their spouses and children (52%) and had a moderate economic status (62.8%). The most common physical diseases in the elderly were vision problems (28%), hypertension (27.5%), heart disease (21.8%) and diabetes (20.5%). According to the results, the mean score of fear of COVID-19 was 22 ± 8.82 , which was relatively high. In addition, most of

the elderly (69%) had moderate spiritual well-being. According to the results in Table 1, sex ($\beta = 0.186$), history of hypertension ($\beta = 0.130$), history of diabetes ($\beta = 0.097$), history of stroke ($\beta = 0.091$), education level ($\beta = -0.142$), economic status ($\beta = 0.145$) and spiritual well-being ($\beta = -0.117$) were predictors of fear of COVID-19 in the elderly. Older women reported higher fear than older men. Also, illiterate elderly compared to those with high school education and above, those with moderate economic status compared to those with high economic status, and those with high blood pressure, diabetes and stroke, had higher fear of COVID-19. Furthermore, the elderly with high spiritual well-being reported lower fear.

Discussion

The results of the present study, in line with the results of Gokseven et al. [6] and Mistry et al. [7], showed that the fear of COVID-19 in the elderly in Qazvin city was relatively high. Probably, the increase in the number of deaths caused by this disease and the spread of its news in the social media, and on the other hand, the lack of definitive treatment for COVID-19, were effective in increasing the fear in the elderly. The results of the present study, in line with the results of Durmuş et al. [16] and Kasapoğlu [29], showed a significant negative relationship between spiritual well-being and fear of COVID-19. Spiritual well-being can provide social support for people, which can also reduce fear and anxiety and create peace [34]. By identifying the spiritual needs of elderly patients, especially the elderly with chronic diseases, health workers and caregivers can provide suitable situations to improve their spiritual well-being and reduce their fear and anxiety during the pandemic.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

This study was approved by Ethics Committee of Qazvin University of Medical Sciences (Code: IR.QUMS.REC.1399.286). After explaining the study objectives to the participants and assuring them of the confidentiality of their information, informed consent was obtained from them.

Funding

This study was funded by Qazvin University of Medical Sciences.

Table 1. Assessing the predictors of fear of COVID-19 in the elderly using a linear regression model

Variables		Univariate Regression Model		Multivariable Regression Model	
		β	P	β	P
	Age	0.061	0.277	-	-
	Sex	0.293	0	0.186	0.001
	History of hypertension	0.228	0	0.130	0.00+
	History of diabetes	0.147	0.003	0.097	0.037
	History of stroke	0.134	0.007	0.071	0.048
	Illiterate	-0.170	0.002	-0.142	0.007
Educational level	Elementary and middle school	-	-	0.052	0.310
	High school and above	-0.133	0.014	-	-
Economic status	Low	0.011	0.824	0.076	0.166
	Moderate	-	-	0.145	0.007
	High	-0.142	0.005	-	-
Spiritual well-being	Low	-0.082	0.097	-0.042	0.362
	Moderate	-	-	-	-
	High	-0.165	0.001	-0.117	0.013

Authors' contributions

Conceptualization, methodology, investigation, initial draft preparation, editing & review, resources: All authors; data analysis and project administration: Seyedeh Ameneh Motalebi;

Conflicts of interest

The authors declare no conflict of interest.

Acknowledgements

The authors would like to thank the Vice-Chancellor for Research of [Qazvin University of Medical Sciences](#) and all seniors participated in this study for their support and co-operation.

مقاله پژوهشی

بررسی نقش محافظت کننده سلامت معنوی بر ترس از کووید-۱۹ سالمندان ساکن جامعه در سال ۱۴۰۰

حسین خورانی^۱، الناز تک زارع^۱، فاطمه محمدی^۲، *سیده آمنه مطلبی^۲

۱. کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران.
۲. مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، پژوهشکده پیشگیری از بیماری‌های مزمن، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران.

Use your device to scan and read the article online

Citation Khorany H, Takzare E, Mohammadi F, Motalebi S A. [The Role of Spiritual Well-being in Predicting Fear of COVID-19 Among Community-dwelling Older Adults in Iran (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2023; 17(4):492-505. <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2778.8>

<http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.2778.8>

اهداف: ترس یکی از شایع‌ترین احساسات مرتبط با همه‌گیری کووید-۱۹ است. سالمندان در معرض خطر عفونت شدید کووید-۱۹ هستند. سلامت معنوی می‌تواند در رویارویی و سازگاری بیماران با ترس و شرایط استرس‌زای ناشی از بیماری‌ها نقش مهمی داشته باشد؛ بنابراین مطالعه حاضر با هدف تعیین پیش‌بینی ترس از ابتلا به ویروس کووید-۱۹ بر اساس سلامت معنوی در میان سالمندان شهر قزوین انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه توصیفی مقطعی روی ۴۰۰ سالمند ساکن شهر قزوین در سال ۱۴۰۰ انجام شد. از نمونه‌گیری خوشه‌ای برای انتخاب سالمندان واجد شرایط استفاده شد. بدین صورت که ابتدا قزوین به ۳ منطقه شهری تقسیم شد. سپس از هر منطقه، سالمندان واجد شرایط از مراکز تجمع سالمندان انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از چک‌لیست اطلاعات جمعیت‌شناختی، پرسش‌نامه‌های ترس از کووید-۱۹ و سلامت معنوی پولتیزین و الیسون جمع‌آوری شد. برای تعیین پیش‌بینی‌کننده‌های ترس از ابتلا به کووید-۱۹ از مدل رگرسیون چندمتغیره استفاده شد.

یافته‌ها: میانگین و انحراف معیار سن سالمندان مشارکت‌کننده در مطالعه حاضر $69/70 \pm 6/99$ بود. میزان ترس از کووید-۱۹ در سالمندان بررسی‌شده در حد بالا ($22/0 \pm 8/82$) بود. نتایج رگرسیون چندمتغیره نشان داد جنسیت ($\beta = 0/186$ ، $P = 0/01$)، سابقه فشار خون بالا ($\beta = 0/130$ ، $P = 0/06$)، دیابت ($\beta = 0/097$ ، $P = 0/037$)، سکنه مغزی ($\beta = 0/091$ ، $P = 0/048$)، سطح تحصیلات ($\beta = 0/142$ ، $P = 0/007$)، وضعیت اقتصادی ($\beta = 0/145$ ، $P = 0/007$) و سلامت معنوی ($\beta = 0/117$ ، $P = 0/013$) به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های ترس از ابتلا به کووید-۱۹ در میان سالمندان بودند.

نتیجه‌گیری: نتایج مطالعه حاضر حاکی از نقش مهم تحصیلات، بیماری‌های مزمن، وضعیت اقتصادی و سلامت معنوی در پیش‌بینی ترس سالمندان از کووید-۱۹ بوده؛ بنابراین اجرای برنامه‌های مراقبتی معنویت‌محور می‌تواند روش مناسبی برای کاهش ترس و اضطراب سالمندان در همه‌گیری کووید-۱۹ باشد.

کلیدواژه‌ها: سلامت معنوی، سالمند، ترس، کووید-۱۹

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۲۲ مهر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲۲ دی ۱۴۰۰

تاریخ انتشار: ۱۱ دی ۱۴۰۱

* نویسنده مسئول:

دکتر سیده آمنه مطلبی

نشانی: قزوین، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، پژوهشکده پیشگیری از بیماری‌های مزمن، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت.

تلفن: ۸۵۵۴۸۲۲ (۹۱۱) ۹۸+

رایانامه: ammotalabi@yahoo.com

مقدمه

صلح، تناسب و هماهنگی، احساس ارتباط نزدیک با خویشتن، خدا، جامعه و محیط مشخص می‌شود. مک‌کین معنویت راهی می‌داند که افراد معنا و ارزش نهایی زندگی خود را درک می‌کنند [۱۷]. در واقع، به دلیل ارتباط متقابل و پیچیده ابعاد گوناگون سلامت بر یکدیگر، بدون سلامت معنوی، دیگر ابعاد زیستی، روان‌شناختی و اجتماعی هم نمی‌توانند عملکرد مناسب داشته باشند یا به حداکثر ظرفیت خود برسند [۱۸].

سلامت معنوی در دوران سالمندی روابط مثبتی با معیارهای مختلف رضایت از زندگی دارد، سلامت فیزیولوژیکی و روان‌شناختی را تعدیل کرده و در جهت جست‌وجوی معنا و هدف در زندگی مفید بوده و تأثیر قابل توجهی بر سلامت روان و موفقیت در این دوران دارد [۱۹]. نتایج تحقیقات زیادی، رابطه جدایی‌ناپذیر بین سلامت معنوی و کیفیت زندگی را در سالمندان مبتلا به سرطان، ایدز، نارسایی قلبی یا افسردگی نشان دادند [۲۰، ۲۱]. نیروهای معنوی باعث آرامش، نیرو و نشاط وصف‌ناپذیر شده و افرادی که اعتقادات مذهبی و معنوی قوی‌تری دارند، سازگاری روان‌شناختی بالاتری در برابر بیماری‌ها دارند [۲۲].

شیوع بالای ویروس کرونا در ایران و ترس بالای جمعیت سالمندان نسبت به ابتلای آن می‌تواند شرایط پراسترسی ایجاد کند که سلامت فیزیکی و روانی سالمندان را تحت تأثیر قرار داده و پیامدهای منفی متعددی برای آنان به همراه داشته باشد؛ بنابراین مطالعه حاضر با هدف تعیین نقش محافظت‌کننده سلامت معنوی بر ترس از کووید-۱۹ در سالمندان شهر قزوین انجام شد.

روش مطالعه

این مطالعه توصیفی به صورت مقطعی روی ۴۰۰ سالمند ۶۰ سال و بالاتر ساکن شهر قزوین از خرداد تا آبان سال ۱۴۰۰ انجام شد. سالمندان مورد مطالعه با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. بدین صورت که ابتدا قزوین به ۳ منطقه شهری تقسیم شد. هر منطقه نمایانگر ۱ خوشه بود. برای توزیع نرمال، از هر خوشه حدود ۱۳۰ تا ۱۳۵ سالمند واجد شرایط از مراکز تجمع سالمندان از قبیل مساجد، پارک‌ها، مراکز مراقبت روزانه انتخاب شدند. در هر خوشه از میان مساجد و پارک‌ها به تصادف ۲ پارک و ۴ مسجد در نظر گرفته شد. اعضای ۲ مرکز سالمندی روزانه نیز که از کل سالمندان سطح شهر عضو می‌گیرند، در مطالعه مشارکت داشتند. در زمان نمونه‌گیری، حضور ۱۰ درصد سالمندان در مرکز سالمندی مشکلی نداشت. سالمندان به گروه‌های کوچک تقسیم شدند و هر روز ۱ گروه حضور داشتند. معیارهای ورود به مطالعه شامل داشتن تمایل برای شرکت در مطالعه، سن ۶۰ سال و بالاتر و توانایی برقراری ارتباط بود.

حجم نمونه، با در نظر گرفتن میزان همبستگی بین سلامت معنوی و ترس از کووید-۱۹ برگرفته از مطالعه مشابه [۱۶]، خطای نوع اول $\alpha=0/05$ (سطح اطمینان ۰/۹۵) و خطای

کرونا ویروس‌ها^۱ به‌عنوان خطرناک‌ترین ویروس خانواده کرونا ویرید^۲، تاکنون توجه زیادی را در موارد بیماری‌زایی به خود جلب کرده‌اند [۱]. کووید-۱۹ در زمان نوشتن این مطالعه، بیش از ۲۵۰ میلیون نفر را در سراسر جهان آلوده کرده و بیش از ۵ میلیون مرگ‌ومیر را در پی داشته است [۲]. در ایران نیز بر اساس گزارش سازمان بهداشت جهانی^۳ در نوامبر سال ۲۰۲۱ بیش از ۶ میلیون بیمار شناسایی شده که بیش از ۱۲۸ هزار نفر از آنان فوت شده‌اند [۳]. سالمندان، بیشتر از سایر گروه‌های سنی در معرض خطر ابتلا به کووید-۱۹ و عوارض ناشی از آن هستند [۴]. دولتمردان، برای کاهش ابتلا و مرگ‌ومیر در سرتاسر جهان اقداماتی نظیر رعایت فاصله اجتماعی، دوری از اجتماع و قرنطینه کردن را پیشنهاد کردند که باعث ایجاد اثرات روانی بر افراد جامعه شده است [۵].

یکی از جنبه‌های روانی بیماری همه‌گیر کووید-۱۹، ترس است [۴]. نتایج مطالعات انجام‌شده نیز مؤید ترس و نگرانی بالا از ابتلا به کووید-۱۹ در افراد شرکت‌کننده بود [۶، ۷]. از آنجا که این بیماری همه‌گیر هنوز به پایان نرسیده است، این امکان وجود دارد که باعث ایجاد نگرانی بیش از حد بین مردم، به‌ویژه افراد پرخطر جامعه مانند کودکان و سالمندان و خانم‌های باردار شود و بر کیفیت زندگی آنان تأثیر منفی بگذارد [۸]. بسیاری از سالمندان به خاطر ابتلا به بیماری‌های زمینه‌ای، در برابر بیماری کرونا آسیب‌پذیرتر شناخته شده‌اند و این امر می‌تواند برای آن‌ها موجب ایجاد ترس و وحشت شود [۹]. به علاوه، فاصله اجتماعی به‌عنوان یکی از استراتژی‌های اصلی برای مبارزه با کووید-۱۹، یکی از دلایل عمده تنهایی، ترس و اختلالات اضطرابی در سالمندان است [۱۰].

عوامل جمعیت‌شناختی مختلفی بر میزان ترس سالمندان از کووید-۱۹ تأثیر می‌گذارد. در برخی از مطالعات افزایش سن، وضعیت اقتصادی و بیماری‌های مزمن به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های ترس از کووید-۱۹ گزارش شده است [۱۱]، [۱۲]. همچنین در بعضی از مطالعات پیشین، جنسیت، عامل مؤثری بر ترس افراد سالمند گزارش شده، به طوری که زنان نسبت به مردان ترس بیشتری داشتند [۱۳]. در حالی که در مطالعه دیگر این ارتباط تأیید نشد [۱۴]. علاوه بر این، سالمندان با تحصیلات بالاتر، ترس کمتری نسبت به سالمندان با تحصیلات پایین‌تر گزارش دادند [۱۱، ۱۵].

یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر میزان ترس سالمندان می‌تواند سلامت معنوی باشد [۱۶]. سلامت معنوی یکی از ابعاد مهم سلامت در انسان است که ارتباط هماهنگ و یکپارچه‌ای بین نیروهای داخلی فراهم کرده و با ویژگی‌هایی نظیر ثبات در زندگی،

1. Coronavirus
2. Coronaviridae
3. World Health Organization (WHO)

نوع دوم بتا $\beta=0/2$ (توان آزمون $0/80$)، با استفاده از فرمول:

$$1. n_0 = \frac{(z_{1-\alpha/2} + z_{1-\beta})^2}{r^2} + 3$$

۳۶۶ نفر برآورد شد. با احتساب احتمال ریزش ۱۰ درصد تعداد حجم نمونه ۴۰۰ نفر محاسبه شد.

پس از اخذ کد اخلاق در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی قزوین (کد اخلاق: IR.QUMS.REC.1399.286) و بیان اهداف پژوهش برای شرکت کنندگان، به افراد از محرمانه ماندن اطلاعات شخصی آنها اطمینان خاطر داده شد و سپس رضایت‌نامه کتبی اخذ و به دنبال آن به پرسش‌نامه‌ها پاسخ داده شد.

ابزار گردآوری داده‌ها

به منظور گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های اطلاعات جمعیت‌شناختی^۴، پرسش‌نامه ترس از کووید-۱۹^۵، پرسش‌نامه سلامت معنوی پولتزین و الیسون^۶ استفاده شد.

۱. پرسش‌نامه اطلاعات جمعیت‌شناختی: شامل اطلاعاتی در رابطه با سن، جنسیت، مذهب، وضعیت تأهل، تعداد فرزندان، سطح تحصیلات، شغل، وضعیت اقتصادی، نحوه زندگی با اعضای خانواده و سابقه بیماری جسمی بود.

۲. پرسش‌نامه ترس از کووید-۱۹: برای سنجش ترس از ابتلا به کووید-۱۹ از پرسش‌نامه ارسو و همکاران استفاده شد. پرسش‌نامه ترس از کووید-۱۹، ۷ سؤال به صورت لیکرتی ۵ گزینه‌ای دارد و دامنه نمره کسب‌شده از ۷ تا ۳۵ است که نمره بالاتر به منزله ترس بیشتر از ابتلا به ویروس است. ارسو و همکاران، روایی و پایایی این پرسش‌نامه را در جمعیت بالای ۱۸ سال ایرانی در سال ۲۰۲۰ محاسبه کردند و ضریب پایانی آن را با استفاده از آلفای کرونباخ $0/82$ با ضریب همبستگی درون‌رده‌ای $0/727$ گزارش کردند [۲۳].

۳. پرسش‌نامه سلامت معنوی پولتزین و الیسون: این پرسش‌نامه ۲۰ سؤال دارد که ۱۰ سؤال آن سلامت مذهبی و ۱۰ سؤال دیگر سلامت وجودی را اندازه‌گیری می‌کنند. دامنه نمره سلامت مذهبی و وجودی، هرکدام به تفکیک از ۱۰ تا ۶۰ است. نمره کسب‌شده بالاتر، نشانه سلامت مذهبی و وجودی بالاتری است. پاسخ سؤالات به صورت لیکرت ۶ درجه‌ای از کاملاً مخالفم با نمره ۱ تا کاملاً موافقم با نمره ۶ است. سلامت معنوی به ۳ سطح پایین (۲۰ تا ۴۰)، متوسط (۴۱ تا ۹۹) و بالا (۱۰۰ تا ۱۲۰) تقسیم‌بندی شده است. در بررسی دهشیری و همکاران [۲۴]، ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس سلامت معنوی و اجزای سلامت مذهبی و وجودی $0/82$ ، $0/87$ و $0/87$ ، $0/85$ ، $0/78$ و $0/81$ گزارش شد.

4. Demographic Information
5. Fear of Covid-19
6. Palutzian & Ellison
7. Intraclass Correlation Coefficient

پرسش‌نامه‌ها بعد از کسب رضایت از سالمند و رعایت اصول اخلاقی به روش مصاحبه رودررو با بیماران سالمند واجد شرایط با رعایت کامل پروتکل‌های بهداشتی، توسط نویسنده اول تکمیل شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ انجام شد. داده‌های به‌دست‌آمده توسط آمار توصیفی (تعداد، درصد، میانگین و انحراف معیار) توصیف شدند. جهت تعیین پیشگویی‌کننده‌های ترس از ابتلا به کووید-۱۹، ابتدا از رگرسیون تک‌متغیره به کار برده شد و سپس متغیرهایی که ارتباط معنادار با ترس از ابتلا به کووید-۱۹ داشتند، وارد رگرسیون چندمتغیره شدند. سطح معناداری $P \leq 0/05$ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر، ۴۰۰ سالمند ۶۰ تا ۸۹ سال با میانگین سنی $69/70$ و انحراف معیار $6/99$ مشارکت داشتند. مشخصات جمعیت‌شناختی سالمندان مشارکت‌کننده در این مطالعه در **جدول شماره ۱** آورده شده است. باتوجه به نتایج، میانگین نمره ترس از ابتلا به کووید-۱۹، $22/00$ با انحراف معیار $8/83$ برآورد شد که میزان نسبتاً بالایی بود.

بر اساس اطلاعات **جدول شماره ۲**، بیشترین بیماری جسمی گزارش‌شده در سالمندان مورد مطالعه به ترتیب، مشکلات بینایی (112 ، $28/0$ درصد)، فشار خون (110 نفر، $27/5$ درصد)، بیماری قلبی (87 نفر، $21/8$ درصد) و دیابت (82 نفر، $20/5$ درصد) بود. بر اساس اطلاعات **جدول شماره ۳**، بیشتر سالمندان (276 نفر، 69 درصد) سلامت معنوی متوسط داشتند و میانگین سلامت معنوی آنان ($17/75$) $91/23$ بود.

باتوجه به اطلاعات **جدول شماره ۴**، جنسیت ($\beta=1/86$)، $0/01$ ، $P=0$ ، سابقه فشار خون بالا ($\beta=0/130$)، $0/006$ ، $P=0$ ، دیابت ($\beta=0/097$)، $0/037$ ، $P=0$ ، سکتة مغزی ($\beta=0/091$)، $0/048$ ، $P=0$ ، سطح تحصیلات ($\beta=0/142$)، $0/007$ ، $P=0$ ، وضعیت اقتصادی ($\beta=0/145$)، $0/007$ ، $P=0$ و سلامت معنوی ($\beta=0/117$)، $0/013$ ، $P=0$ به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های ترس از ابتلا به کووید-۱۹ در سالمندان بود، به طوری که سالمندان زن نسبت به سالمندان مرد، ترس بالاتری را گزارش کردند.

همچنین در سالمندان بی‌سواد نسبت به آن‌هایی که سطح تحصیلات دبیرستان و بالاتر داشتند، با وضعیت اقتصادی متوسط نسبت به آن‌هایی که وضعیت اقتصادی خوب داشتند و سالمندان مبتلا به فشار خون بالا، دیابت و سکتة مغزی، ترس از ابتلا به کووید-۱۹ بالاتری داشتند. همچنین نتایج مطالعه حاضر نشان داد سالمندان با سلامت معنوی بالا نسبت به سایر سالمندان، ترس پایین‌تری گزارش کردند.

جدول ۱. توزیع متغیرهای جمعیت‌شناختی در سالمندان مورد مطالعه

متغیر	سطح	تعداد (درصد)
جنسیت	زن	۱۹۵ (۴۸/۸)
	مرد	۲۰۵ (۵۱/۳)
وضعیت تأهل	بدون همسر	۱۸۶ (۴۶/۵)
	با همسر	۲۱۴ (۵۳/۵)
تحصیلات	بی‌سواد	۷۲ (۱۸/۰)
	ابتدایی و راهنمایی	۱۵۷ (۳۹/۳)
	دبیرستان و بالاتر	۱۷۱ (۴۲/۸)
وضعیت اقتصادی	ضعیف	۵۱ (۱۲/۸)
	متوسط	۲۵۱ (۶۲/۸)
	خوب	۹۸ (۲۴/۵)
شغل	بیکار و خانه‌دار	۱۷۱ (۴۲/۸)
	بازنشسته	۱۹۷ (۴۹/۳)
	شاغل	۳۲ (۸/۰)
نحوه زندگی	با همسر	۱۴۲ (۳۵/۵)
	با فرزند و همسر	۶۶ (۱۶/۵)
	با فرزندان	۷۳ (۱۸/۳)
	تنها	۱۱۱ (۲۷/۸)
	با سایرین	۸ (۲/۰)
متغیر	میانگین \pm انحراف معیار	
سن		۶۹/۷۰ \pm ۶/۹۹
ترس از کووید-۱۹		۲۲/۰۰ \pm ۸/۸۳

سالمند

بحث

یافته‌ها می‌توان گفت احتمالاً افزایش آمار مرگ‌ومیر ناشی از این بیماری و شیوع اخبار آن در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی و از طرف دیگر، نبود درمان قطعی برای کووید-۱۹ در افزایش ترس سالمندان مؤثر بوده است.

در این مطالعه مشخص شد سلامت معنوی سالمندان، بالاتر از حد متوسط بود. نتایج مطالعه خلیلی و همکاران [۲۶] نیز نشان داد سالمندان شهر اصفهان از سلامت معنوی بالایی برخوردار بودند. همچنین در مطالعه سعیدی‌مهر و همکاران، بیشتر سالمندان (۵۴/۳۶ درصد) سلامت معنوی بالایی داشتند [۲۷]. سیدالشهدایی و همکاران نیز سلامت معنوی بالایی برای سالمندان مقیم منزل و مقیم سرای سالمندان ذکر کردند [۲۸].

مطالعه حاضر با هدف تعیین نقش محافظت‌کننده سلامت معنوی بر ترس از کووید-۱۹ در سالمندان شهر قزوین انجام شد. در این مطالعه، میزان ترس از کووید-۱۹ در سالمندان قزوین بالا بود. در مطالعه میستری و همکاران نیز سالمندان بنگلادشی ترس بالایی را از ابتلا به کووید-۱۹ گزارش کردند [۷]. همچنین نتایج مطالعه گوکسون و همکاران مشخص کرد سالمندان ترکیه‌ای ترس نسبتاً بالایی از ابتلا به کووید-۱۹ داشتند [۶]. نتیجه مطالعه کوین و همکاران [۲۵] نیز میزان بالای ترس و نگرانی از کووید-۱۹ (۷ از ۱۰) را بین ۱۰۳۶۸ ساکن ایالات متحده در سنین بالای ۱۸ سال گزارش کردند. در تبیین این

جدول ۲. تعداد بیماری‌های جسمی سالمندان مورد مطالعه

نوع بیماری	تعداد(درصد)
بینایی	۱۱۲(۲۸/۰)
فشار خون	۱۱۰(۲۷/۵)
قلبی	۸۷(۲۱/۸)
دیابت	۸۲(۲۰/۵)
گوارشی	۷۵(۱۸/۸)
مفاصل و آرتريت	۶۸(۱۷/۰)
شنوایی	۴۵(۱۱/۳)
کلیوی	۴۲(۱۰/۵)
تیروئید	۳۸(۹/۵)
آسم	۳۵(۸/۸)
استئوپورزيس	۳۵(۸/۸)
کانسر	۲۵(۶/۳)
پوست	۲۴(۶/۰)
سکته مغزی	۲۰(۵/۰)

سالمند

همکاران نیز دریافتند بین ترس از کووید-۱۹ و سلامت معنوی سالمندان، ارتباط منفی معناداری وجود داشت [۱۶]. همچنین کاشانی موحد و همکاران گزارش کردند ارتقای سلامت معنوی سالمندان می‌تواند در سلامت روانی، کیفیت و رضایت از زندگی آنان مؤثر باشد [۳۰].

مطالعه لوچتی و همکاران نیز نشان داد سطح بالای معنویت و مذهب با کاهش ترس، نگرانی و ناامیدی در مردم برزیل همراه بود [۳۱]. همچنین نتایج مطالعات داخلی [۳۲، ۳۰] در میان جمعیت سالمندان نشان داد بین سلامت معنوی با افسردگی، اضطراب و استرس رابطه معکوس و معنادار وجود داشت، چراکه معنویت و

در توجیه مطالعات ذکر شده می‌توان گفت مردم ایران برحسب شرایط فرهنگی و مردمی، مذهبی بوده و برای سازگاری با شرایط بحرانی بیشتر به مذهب روی می‌آورند. همچنین برنامه‌های معنوی و مذهبی مستمر که بر اساس باورها و ارزش‌های جامعه ایرانی در مساجد و مراکز روزانه سالمندان برگزار می‌شود، می‌تواند بر این نتایج مؤثر باشد.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد سلامت معنوی یکی از متغیرهای پیش‌بینی‌کننده ترس از ابتلا به کووید-۱۹ است. در مطالعه کاساپوگلو نتایج نشان داد سلامت معنوی کل، به طور منفی ترس از کووید-۱۹ را پیش‌بینی می‌کند [۲۹]. دورموس و

جدول ۳. میانگین و سطوح سلامت معنوی در سالمندان شرکت‌کننده در مطالعه

سطوح سلامت معنوی	تعداد(درصد)
پایین	۴(۱/۰)
متوسط	۲۷۶(۶۹/۰)
بالا	۱۲۰(۳۰/۰)

سلامت معنوی	میانگین \pm انحراف معیار	محدوده
۱۲۰ تا ۲۰	۹۱/۲۳ \pm ۱۷/۷۵	۳۶ تا ۱۲۰

سالمند

جدول ۴. بررسی هم‌زمان پیشگویی‌کننده‌های ترس از ابتلا به کووید-۱۹ سالمندان با استفاده از مدل رگرسیون چندمتغیره خطی

متغیر	مدل تک‌متغیره			مدل چندمتغیره		
	β	t	P	β	t	P
سن	۰/۰۶۱	۱/۲۱۰	۰/۲۷۷	-	-	-
جنسیت	۰/۲۹۳	۶/۱۰۹	۰/۰۰۰	۰/۱۸۶	۳/۳۳۲	۰/۰۰۱
وضعیت تأهل	-۰/۱۹۵	-۳/۹۶۸	۰/۰۰۰	-۰/۱۶۰	-۱/۱۱۰	۰/۲۶۸
سابقه فشار خون	۰/۲۲۸	۴/۶۷۹	۰/۰۰۰	۰/۱۳۰	۲/۷۵۰	۰/۰۰۶
سابقه دیابت	۰/۱۴۷	۲/۹۷۰	۰/۰۰۳	۰/۰۹۷	۲/۰۹۷	۰/۰۳۷
سابقه آسم	۰/۱۰۰	۲/۰۰۹	۰/۰۴۵	۰/۰۶۶	۱/۴۶۵	۰/۱۴۴
سابقه سکته مغزی	۰/۱۳۴	۲/۶۹۶	۰/۰۰۷	۰/۰۹۱	۱/۹۸۷	۰/۰۴۸
بی‌سواد	-۰/۱۷۰	-۳/۱۴۲	۰/۰۰۲	-۰/۱۴۲	-۲/۶۹۴	۰/۰۰۷
سطح تحصیلات	-	-	-	۰/۰۵۲	۱/۰۱۷	۰/۳۱۰
دبیرستان و بالاتر	-۰/۱۳۳	-۲/۴۵۷	۰/۰۱۴	-	-	-
تنها	۰/۲۶۴	۴/۷۷۳	۰/۰۰۰	۰/۰۵۸	۰/۴۳۷	۰/۶۶۲
با همسر	-	-	-	-	-	-
نحوه زندگی	۰/۰۲۰	۰/۳۶۴	۰/۷۱۶	۰/۰۲۴	۰/۴۸۰	۰/۶۳۱
با همسر / فرزند	۰/۰۶۰	۱/۱۰۴	۰/۲۷۰	-۰/۱۱۱	-۰/۹۲۹	۰/۳۵۳
با فرزند	۰/۰۶۵	۱/۳۱۲	۰/۱۹۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۶	۰/۹۹۵
سایر	۰/۰۱۱	۰/۲۲۲	۰/۸۳۴	۰/۰۷۶	۱/۳۸۶	۰/۱۶۶
وضعیت اقتصادی	-	-	-	۰/۱۴۵	۲/۷۱۶	۰/۰۰۷
متوسط	-۰/۱۴۲	-۲/۷۹۶	۰/۰۰۵	-	-	-
خوب	۰/۲۷۸	۵/۵۵۶	۰/۰۰۰	۰/۱۰۷	۱/۷۹۵	۰/۰۷۴
بازنشسته	۰/۰۳۶	۰/۷۲۲	۰/۴۷۱	۰/۰۲۹	۰/۶۱۵	۰/۵۳۹
شغل	-۰/۰۸۲	-۱/۶۶۲	۰/۰۹۷	-۰/۰۴۲	-۰/۹۱۳	۰/۳۶۲
پایین	-	-	-	-	-	-
سلامت معنوی	-۰/۱۶۵	-۳/۳۴۴	۰/۰۰۱	-۰/۱۱۷	-۲/۴۸۴	۰/۰۱۳
متوسط	-	-	-	-	-	-
بالا	-	-	-	-	-	-

سالمند

بر اساس نتایج مطالعه حاضر، سالمندان بی‌سواد نسبت به سایرین، ترس بیشتری گزارش کردند. ارتباط معنادار بین افزایش سطوح تحصیلات و کاهش ترس از ابتلا به بیماری، در بسیاری از مطالعات گزارش شده [۱۵، ۳۵]، به طوری که کردا و گارسیا نشان دادند افراد با تحصیلات بالاتر ترس کمتری از ابتلا به کووید-۱۹ داشتند [۱۱]. یک‌فلاح و همکاران نیز بین سطح تحصیلات و ترس از هیپوگلیسمی ارتباط معکوس معنادار گزارش کردند [۳۵].

مذهب منابع مهم قدرت و حمایت در تمام دوران زندگی محسوب می‌شوند و می‌توانند در شرایط بحران‌زا کمک‌کننده باشند [۳۳]. سالمندانی که از سلامت معنوی بیشتری برخوردارند، می‌توانند به تمام مشکلات و فقدان‌هایی که در زندگی‌شان ایجاد می‌شود، معنا دهند و از این طریق از فشارهای روانی خود بکاهند. افزون بر این، سلامت معنوی، حمایت اجتماعی را برای افراد فراهم می‌آورد که این عامل نیز می‌تواند ترس و اضطراب را کاهش دهد و آرامش ایجاد کند [۳۴].

نتایج مطالعه علی‌پور و همکاران نیز نشان داد اغلب سالمندان (۶۰/۷ درصد) به بیماری‌های زمینهای مبتلا بوده که شایع‌ترین آن‌ها فشار خون (۴۰/۸ درصد) و بیماری‌های قلبی‌عروقی است [۱۲]. در همین راستا، جوزیه و همکاران گزارش کردند میزان مرگ‌ومیر یا خطر ابتلا بیماران با فشار خون بالا به کووید-۱۹، ۲/۵ برابر بیشتر از سایر افراد است [۳۸]. در مطالعه آوس و همکاران نیز بیشترین مرگ‌ومیر کووید-۱۹ در سالمندان مبتلا به دمانس، دیابت، بیماری مزمن کلیه و هایپرتانسیون بروز کرد [۳۹]. از این رو، سالمندان با فشار خون بالا که در خطر بالاتر ابتلا به کووید-۱۹ هستند، ترس بیشتری گزارش کردند.

نتیجه‌گیری نهایی

نتایج مطالعه حاضر نشان داد میزان ترس از کووید-۱۹ در سالمندان شهر قزوین نسبتاً بالا بود و ارتباط معناداری بین سلامت معنوی و ترس از کووید-۱۹ وجود داشت. کارکنان بهداشتی و مراقبین سلامت با شناسایی نیازهای معنوی بیماران سالمند، به‌خصوص سالمندان مبتلا به بیماری‌های مزمن مانند فشار خون بالا می‌توانند برای ارتقای سلامت معنوی آن‌ها موقعیت‌های مناسبی فراهم کنند که ترس و اضطراب‌شان را نیز کاهش دهد.

مطالعه حاضر روی سالمندان جامعه و سالمندان مراکز روزانه انجام شد؛ بنابراین تعمیم یافته‌ها، به‌خصوص برای سالمندان ساکن در مراکز نگهداری شبانه‌روزی سالمندان، باید با احتیاط انجام شود. محدودیت بعدی خودگزارش‌دهی سالمندان برای پاسخ به سؤالات پرسش‌نامه است که برخی از سالمندان ممکن است از ارائه پاسخ واقعی خودداری کنند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

اینپس از اخذ کد اخلاق در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی قزوین (کد اخلاق: IR.QUMS.REC.1399.286) و بیان اهداف پژوهش برای شرکت‌کنندگان، به افراد از محرمانه ماندن اطلاعات شخصی آن‌ها اطمینان خاطر داده شد و سپس رضایت‌نامه کتبی اخذ و به دنبال آن به پرسش‌نامه‌ها پاسخ داده شد.

حامی مالی

حامی مالی این پژوهش، معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی قزوین است.

مشارکت نویسندگان

مفهوم‌سازی: حسین خورانی، الناز تک‌زارع، فاطمه محمدی و سیده آمنه مطلبی؛ روش‌شناسی: حسین خورانی، الناز تک‌زارع،

در تبیین این یافته، می‌توان اظهار داشت که ممکن است افراد بی‌سواد آگاهی کافی و درستی درباره بیماری کووید-۱۹ و نحوه پیشگیری از آن را نداشته باشند. دانش و آگاهی کافی درباره بیماری، فرد را قادر می‌کند تا ترس و اضطراب را در مواجهه با تغییراتی که رخ می‌دهد، کاهش دهد. از طرف دیگر، امکان استفاده از خدمات اجتماعی همچون اینترنت و تلفن همراه برای افراد بی‌سواد محدود است که می‌تواند بر میزان ترس آنان در دوران قرنطینه کووید-۱۹ تأثیرگذار باشد.

بین جنسیت و ترس از کووید-۱۹ ارتباط معناداری یافت شد، به طوری که زنان نسبت به مردان ترس بیشتری را گزارش کردند. در مطالعه جیانلوکا لو روی سنین ۱۸ تا ۸۱ سال، زنان ترس بیشتری را از کووید-۱۹ نسبت به مردان گزارش کردند [۱۲]. در این رابطه می‌توان اظهار کرد زنان در معرض ابتلا به پریشانی روانی اجتماعی طی شیوع همه‌گیری هستند و شیوع یک بیماری، تأثیر روان‌شناختی بیشتری بر زنان گذاشته و باعث ترس و استرس بالاتری در آنان می‌شود [۳۶]. علت احتمالی دیگر می‌تواند حساسیت بیشتر زنان به خبرهای استرس‌آور باشد. به طوری که شنیدن اخبار مرتبط با تعداد ابتلا و مرگ‌ومیر ناشی از این بیماری می‌تواند باعث ترس بیشتر در زنان شود [۴]. اگرچه دیدارالاسلام و همکاران [۱۴] نتوانستند تفاوت معناداری بین میزان استرس و ترس بین زنان و مردان پیدا کنند. علت احتمالی این نتیجه متفاوت می‌تواند تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در جوامع مختلف باشد.

بر اساس نتایج مطالعه حاضر، بین وضعیت اقتصادی و ترس از کووید-۱۹ ارتباط معناداری یافت شد. به طوری که، سالمندان با وضعیت اقتصادی متوسط نسبت به سالمندان با وضعیت اقتصادی بهتر، ترس بیشتری گزارش کردند. در مطالعه کاردا و گارسیا نیز نشان داده شد افراد با درآمد کمتر، ترس بیشتری از ابتلا به کووید-۱۹ داشتند [۱۱]. در ارتباط با این نتیجه می‌توان بیان داشت که در دوره کووید-۱۹، قرنطینه‌های دولت و سیاست‌های کنترل بیماری، باعث افزایش تورم و قیمت محصولات اساسی در کشور شد [۳۷]. درواقع، نگرانی‌های مالی و ناامنی‌های شغلی می‌تواند به اقتصاد جامعه، به‌خصوص افراد با توانایی مالی متوسط و پایین جامعه آسیب برساند که در نتیجه موجب می‌شود تا سالمندان با وضعیت اقتصادی پایین، ترس بیشتری از ابتلا به کووید-۱۹ نسبت به سایر سالمندان داشته باشند.

داشتن سابقه فشار خون بالا، دیابت یا سکتة مغزی نیز به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های ترس از ابتلا به کووید-۱۹ شناخته شد. بر اساس نتایج مطالعات پیشین [۱۲، ۳۸، ۳۹]، سالمندان با بیماری‌های زمینهای مانند فشار خون بالا، بیماری‌های قلبی‌عروقی، دیابت، بیماری‌های مزمن ریوی و بدخیمی‌ها بیشتر در معرض ابتلا به بیماری کووید-۱۹ هستند.

فاطمه محمدی و سیده آمنه مطلبی؛ تجزیه و تحلیل: سیده آمنه مطلبی؛ تحقیق و بررسی: حسین خورانی، الناز تک‌زارع، فاطمه محمدی و سیده آمنه مطلبی؛ نگارش پیش‌نویس: حسین خورانی، الناز تک‌زارع، فاطمه محمدی و سیده آمنه مطلبی؛ ویراستاری و نهایی‌سازی نوشته: حسین خورانی، الناز تک‌زارع، فاطمه محمدی و سیده آمنه مطلبی؛ منابع: حسین خورانی، الناز تک‌زارع، فاطمه محمدی و سیده آمنه مطلبی؛ مدیریت پروژه: سیده آمنه مطلبی

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مراتب تشکر و قدردانی خود را از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی قزوین اعلام می‌دارند. همچنین از همه سالمندانی که به‌عنوان مشارکت‌کننده در این مطالعه همکاری داشتند و بدون رضایت و همکاری آن‌ها این تحقیق امکان‌پذیر نبود، کمال تشکر و قدردانی را اعلام می‌داریم.

References

- [1] Gralinski LE, Menachery VD. Return of the Coronavirus: 2019-nCoV. *Viruses*. 2020; 12(2):135. [DOI:10.3390/v12020135] [PMID] [PMCID]
- [2] Buetow S, Goodyear-Smith F, Coster G. Coping strategies in the self-management of chronic heart failure. *Family Practice*. 2001; 18(2):117-22. [DOI:10.1093/fampra/18.2.117] [PMID]
- [3] Snyder C, Irving LM, Anderson JR. Hope and health. In: Snyder CR, Forsyth DR, editors. *Handbook of social and clinical psychology: The Health Perspective*. Michigan: Pergamon Press; 1991. [Link]
- [4] Li YP, Lin CY, Kuo YJ, Chen YP, Griffiths MD. Gender differences in the factors associated with the fear of COVID-19 among Taiwanese older people. *Inquiry: The Journal of Health Care Organization, Provision, and Financing*. 2021; 58:00469580211055587. [DOI:10.1177/00469580211055587] [PMID] [PMCID]
- [5] Meng H, Xu Y, Dai J, Zhang Y, Liu B, Yang H. Analyze the psychological impact of COVID-19 among the elderly population in China and make corresponding suggestions. *Psychiatry Research*. 2020; 289:112983. [DOI:10.1016/j.psychres.2020.112983] [PMID] [PMCID]
- [6] Gokseven Y, Ozturk GZ, Karadeniz E, Sari E, Tas BG, Ozdemir HM, et al. The fear of COVID-19 infection in older people. *Journal of Geriatric Psychiatry and Neurology*. 2022; 35(3):460-6. [DOI:10.1177/08919887211002651] [PMID]
- [7] Mistry SK, Ali AM, Akther F, Yadav UN, Harris MF. Exploring fear of COVID-19 and its correlates among older adults in Bangladesh. *Globalization and Health*. 2021; 17(1):47. [DOI:10.1186/s12992-021-00698-0] [PMID] [PMCID]
- [8] Zhang Y, Ma ZF. Impact of the COVID-19 pandemic on mental health and quality of life among local residents in Liaoning province, China: A cross-sectional study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020; 17(7):2381. [DOI:10.3390/ijerph17072381] [PMID] [PMCID]
- [9] Banerjee D. The impact of Covid-19 pandemic on elderly mental health. *International Journal of Geriatric Psychiatry*. 2020; 35(12):1466-7. [DOI:10.1002/gps.5320] [PMID] [PMCID]
- [10] Banerjee D. 'Age and ageism in COVID-19': Elderly mental health-care vulnerabilities and needs. *Asian Journal of Psychiatry*. 2020; 51:102154. [DOI:10.1016/j.ajp.2020.102154] [PMID] [PMCID]
- [11] Cerda AA, García LY. Factors explaining the fear of being infected with COVID-19. *Health Expectations*. 2022; 25(2):506-12. [DOI:10.1111/hex.13274] [PMID] [PMCID]
- [12] Jannat Alipoor Z, Fotokian Z. [COVID-19 and the elderly with chronic diseases: Narrative review (Persian)]. *Journal of Military Medicine*. 2020; 22(6):632-40. <http://militarymedj.ir/article-1-2569-en.pdf>
- [13] Lo Coco G, Gentile A, Bosnar K, Milovanović I, Bianco A, Drid P, et al. A cross-country examination on the fear of COVID-19 and the sense of loneliness during the first wave of COVID-19 outbreak. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021; 18(5):2586. [DOI:10.3390/ijerph18052586] [PMID] [PMCID]
- [14] Islam SDU, Bodrud-Doza M, Khan RM, Haque MA, Mamun MA. Exploring COVID-19 stress and its factors in Bangladesh: A perception-based study. *Heliyon*. 2020; 6(7):e04399. [DOI:10.1016/j.heliyon.2020.e04399] [PMID] [PMCID]
- [15] Kusumaningtyas DP. Factors related to anxiety level in the elderly in the time of the Covid 19 pandemic in elderly posyandu lelateng village. *STRADA Jurnal Ilmiah Kesehatan*. 2021; 10(1):1287-96. <https://www.sjik.org/index.php/sjik/article/view/785>
- [16] Durmuş M, Durar E. The relationship between spiritual well-being and fear of COVID-19 among Turkish elders. *Journal of Religion, Spirituality & Aging*. 2022; 34(1):3-16. [DOI:10.1080/15528030.2021.1894627]
- [17] Koenig HG. Maintaining health and well-being by putting faith into action during the COVID-19 pandemic. *Journal of Religion and Health*. 2020; 59(5):2205-14. [DOI:10.1007/s10943-020-01035-2] [PMID] [PMCID]
- [18] Musarezaie A, Kadkhodaei-Elyaderani H, Ghasemipoor M, Havayi A, Darvish M. [The predictive role of psychological, medical and demographic factors, on spiritual well-being in patients with breast cancer (Persian)]. *Journal of Research in Behavioural Sciences*. 2015; 13(2):266-75. [Link]
- [19] Lavretsky H. Spirituality and aging. *Aging Health*. 2010; 6(6):749-69. [DOI:10.2217/ah.10.70]
- [20] Bai M, Lazenby M. A systematic review of associations between spiritual well-being and quality of life at the scale and factor levels in studies among patients with cancer. *Journal of Palliative Medicine*. 2015; 18(3):286-98. [DOI:10.1089/jpm.2014.0189] [PMID] [PMCID]
- [21] Lazenby M, Khatib J. Associations among patient characteristics, health-related quality of life, and spiritual well-being among Arab Muslim cancer patients. *Journal of Palliative Medicine*. 2012; 15(12):1321-4. [DOI:10.1089/jpm.2012.0208] [PMID]
- [22] Khoshbakht Pishkhani M, Mohammadi Shahboulaghi F, Khankeh H, Dalvandi A. [Spiritual health in Iranian elderly: A concept analysis by Walker and Avant's approach (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2019; 14(1):96-113. [DOI:10.32598/sija.13.10.380]
- [23] Ahorsu DK, Lin CY, Imani V, Saffari M, Griffiths MD, Pakpour AH. The fear of COVID-19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 2022; 20(3):1537-45. [DOI:10.1037/t78404-000]
- [24] Dehshiri G, Sohrabi F, Jafari I, Najafi M. [Investigating the psychometric properties of the Spiritual Welfare Scale among students (Persian)]. *Psychological Studies*. 2008; 4(3):129-44. [doi:10.22051/psy.2008.1637]
- [25] Fitzpatrick KM, Harris C, Drawve G. Fear of COVID-19 and the mental health consequences in America. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*. 2020; 12(S1):S17-21. [DOI:10.1037/tra0000924] [PMID]
- [26] Khalili F, Sum S, Asayesh H. [Spiritual health among Isfahani elderly people (Persian)]. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*. 2013; 8(1):16-23. [Link]
- [27] Saeidimehr S, Geravandi S, Ezadmehr A, Mohammadi M, Hasani M. [Study of relationship between spiritual health and depression among elderly people (Persian)]. *Journal of Ilam University of Medical Sciences*. 2015; 23(3):16-25. [Link]
- [28] Saydshohadi M, Heshmat SH, Seidfatemi N, Haghani H, Mehrdad N. [The spiritual health of seniors living in sanitarium and home residents (Persian)]. *Iran Journal of Nursing*. 2013; 26(81):11-20. [Link]

- [29] Kasapoğlu F. Examining the relationship between fear of COVID-19 and spiritual well-being. *Spiritual Psychology and Counseling*. 2020; 5(3):341-54. [DOI:10.37898/spc.2020.5.3.121]
- [30] Kashanimovahhed B, Hosseinian-Sarajehloo F, Bahrami A, Shokri-Khoubestani M, Abdoljabari M. Spiritual health in the Iranian elderly: A systematic review. *Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat*. 2020; 6(2):129-47. [Link]
- [31] Lucchetti G, Góes LG, Amaral SG, Ganadjian GT, Andrade I, de Araújo Almeida PO, et al. Spirituality, religiosity and the mental health consequences of social isolation during Covid-19 pandemic. *The International Journal of Social Psychiatry*. 2021; 67(6):672-9. [DOI:10.1177/0020764020970996] [PMID] [PMCID]
- [32] Amirmohamadi M, Borhani F, Kiani M, Almasi-Hashiani A, Naghavi B. The correlation between spiritual wellbeing and depression in elderly patients with cancer in Iran. *Middle East Journal of Family Medicine*. 2017; 7(10):129-36. [DOI:10.5742/MEWFM.2017.93152]
- [33] Jadidi A, Farahaninia M, Janmohammadi S, Haghani H. [The relationship between spiritual well-being and quality of life among elderly people residing in Kahrizak senior house (Persian)]. *Iran Journal of Nursing*. 2011; 24(72):48-56. [Link]
- [34] Hedayati E, Hazrati M, Momen Nasab M, Shokoohi H, Afkari F. [The relationship between spiritual well-being and anxiety of aged people admitted in coronary care units (Persian)]. *Iranian Journal of Ageing*. 2016; 11(3):432-9. [DOI:10.21859/sija-1103432]
- [35] Yeke Fallah L, Talebi F, Ghorbani A, Mafi M. [Factors affecting hypoglycemia fear in patients with type 2 diabetes (Persian)]. *Journal of Inflammatory Diseases*. 2019; 23(2):104-15. [DOI:10.32598/JQUMS.23.2.104]
- [36] Broche-Pérez Y, Fernández-Fleites Z, Jiménez-Puig E, Fernández-Castillo E, Rodríguez-Martin BC. Gender and fear of COVID-19 in a Cuban population sample. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 2022; 20(1):83-91. [DOI:10.1007/s11469-020-00377-y] [PMID] [PMCID]
- [37] Armantier O, Koşar G, Pomerantz R, Skandalis D, Smith K, Topa G, et al. How economic crises affect inflation beliefs: Evidence from the Covid-19 pandemic. *Journal of Economic Behavior & Organization*. 2021; 189:443-69. [DOI:10.1016/j.jebo.2021.04.036] [PMID] [PMCID]
- [38] Lippi G, Wong J, Henry BM. Hypertension and its severity or mortality in Coronavirus disease 2019 (COVID-19): a pooled analysis. *Polish Archives of Internal Medicine*. 2020; 130(4):304-9. [DOI:10.20452/pamw.15272]
- [39] Alves V, Casemiro F, Araujo B, Lima M, Oliveira R, Fernandes F, et al. Factors associated with mortality among elderly people in the COVID-19 pandemic (SARS-CoV-2): A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021; 18(15):8008. [DOI:10.20944/preprints202102.0319.v1]

This Page Intentionally Left Blank